

Stockholm den 29 oktober 2021

R-2021/1477

Till Justitiedepartementet

Ju2021/02755

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 5 augusti 2021 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Ersättning till brottsoffer (SOU 2021:64).

Sammanfattning

Advokatsamfundet är positivt till att fokus riktas på brottsoffrens situation och att ersättningsmöjligheterna och utmätningsmöjligheterna till förmån för brottsoffer förbättras.

Advokatsamfundet ställer sig därför bakom betänkandets förslag i stort, med några synpunkter och tillägg.

Advokatsamfundet avstyrker dock den ändring av 5 kap. 6 § 5 skadeståndslagen som föreslås.

Synpunkter

Avsnitt 6.4.3 angående handlingar som tagits upp med ett tekniskt hjälpmedel under förhållanden som inneburit risk för att upptagningen sprids

Advokatsamfundet avstyrker förslaget som anges i avsnitt 6.4.3 – att det särskilt ska beaktas om handlingen tagits upp med ett tekniskt hjälpmedel under förhållanden som inneburit risk för att upptagningen sprids och att detta ska införas som en del i 5 kap. 6 § 5 skadeståndslagen.

Advokatsamfundet bedömer förslaget som svårtillämpat och något främmande. Det faktum att förslaget innebär att gärningspersonen kan behöva svara för att en annan person dokumenterat något med ett tekniskt hjälpmedel och kan komma att sprida det står i strid mot kränkingsersättnings principer som innebär att *den* som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära ska ersätta den skada som kränkningen innebär.

Det faktum att någonting sprids beaktas redan nu inom ramen för kränkingsersättnings storlek, där ersättningen generellt sett blir högre om det som sprids är känsligt samt om spridningen är stor.

Att inom ramen för kränkingsersättnings bestämmande beakta att någon (eventuellt en annan person) har fotat/filmat en händelse och att detta i framtiden kan komma att spridas framstår som främmande. För det fall en spridning sker i framtiden återstår möjligheten att utreda det inom ramen för en förundersökning om brott vilket kan leda till ny bedömning av huruvida kränkingsersättning ska utgå för själva spridandet, från den person som dokumenterat och spridit upptagningen.

Avsnitt 6.5.2 angående förmögenhetsbrott

I avsnittet (s. 178) framhålls att förmögenhetsbrott (utöver rån) generellt sett inte grundar rätt till kränkingsersättning. Advokatsamfundet delar betänkandets uppfattning att inbrott i hemmet utgör en stor kränkning av den personliga integriteten och är av uppfattningen att kränkingsersättning som huvudregel bör utgå i dessa fall förutsatt att en allvarlig kränkning kan konstateras. Det kan i sammanhanget även påpekas att den nya brottsrubriceringen *inbrottsstöld* (8 kap. 4 a § brottsbalken) infördes bland annat i syfte att understryka allvaret och integritetskränkningen i gärningar som begås genom intrång i bostad (prop. 2020/21:52, s. 65 f.).

Av BRÅs rapport (2020:8 Nationella trygghetsundersökningen 2020 – Om utsatthet, otrygghet och förtroende s. 104) framgår att bostadsinbrotten av allmänheten ofta upplevs som allvarligare och mer integritetskränkande än många andra brott.

Till följd av utvecklingen med den nya brottsrubriceringen *inbrottsstöld*, samt med beaktande av den stora integritetskränkning det innebär att någon bryter sig in i bostaden (se t.ex. NJA 2011 s. 3), är det Advokatsamfundets uppfattning att kränkingsersättning vid bostadsinbrott bör utgå i större omfattning än tidigare.

Avsnitt 7 angående utvidgad rätt till kränkingsersättning för poliser och andra yrkesgrupper med särskild beredskap

Advokatsamfundet instämmer i betänkandets synpunkt att det fortfarande i någon mån ska beaktas att det i yrkesrollen ligger att ha särskild beredskap och att det därför är motiverat att bibehålla en viss "särbehandling" av poliser och andra yrkesgrupper vid bedömningen av om de utsatts för en allvarlig kränkning.

Avsnitt 8.2.6 angående jämningsregeln i 12 § brottsskadelagen (vid ersättning till anhöriga)

I betänkandet (s. 232) redogörs för reglerna om jämkning av brottsskadeersättning där ett av typfallen som exemplifieras är uppgörelser i kriminella kretsar. Det anges även att anhöriga till en avlidne person kan få sin brottsskadeersättning jämkad om dödsfallet är en följd av en uppgörelse i kriminella kretsar.

Advokatsamfundets uppfattning är att det framstår som stötande när efterlevande till en person som bragts om livet nekats brottsskadeersättning från Brottsoffermyndigheten med motiveringen att den avlidne levt ett kriminellt liv. Jämkning sker då trots att domstolen har dömt ut skadestånd till de efterlevande.

Advokatsamfundet är av uppfattningen att jämningsregeln i 12 § brottsskadelagen bör tillämpas mer restriktivt vad gäller ersättning till efterlevande. Att som sörjande anhörig få besked från Brottsoffermyndigheten att någon brottsskadeersättning inte kommer att betalas ut, med hänvisning till hur den avlidne anhörige levde sitt liv upplevs många gånger för de efterlevande som ett svek från samhällets sida.

Advokatsamfundet instämmer dock i vad som anförs i betänkandet (s. 258) att någon ändring av bestämmelsens ordalydelse inte är påkallad. En mer restriktiv tillämpning av jämningsregeln vad gäller den särskilda anhörigersättningen och skadestånd till efterlevande anser Advokatsamfundet bör lämnas åt rättstillämpningen. Vägledande uttalanden angående att den särskilda anhörigersättningen och skadestånd till efterlevande bör jämkas mer restriktivt kan med fördel göras i den kommande propositionen, för att leda rättstillämpningen i denna riktning.

Avsnitt 10 angående ett fungerande ersättningssystem

Advokatsamfundet instämmer i utredningens synpunkter – att det är angeläget att det måste finnas ett effektivt och lättillgängligt sätt avseende utbetalningen av ersättningen. Systemet som det ser ut idag innebär att det ofta krävs ansökningar i tre steg från den som vill ha ut sin ersättning: ansökan hos försäkringsbolag, Kronofogdemyndigheten och sist Brottsoffermyndigheten. Systemet upplevs ofta som svårtillgängligt. Extra svårtillgängligt blir det för de brottsoffer som inte förstår svenska eller som inte har en fast adress dit Kronofogdemyndighetens utskick om hur skadeståndet kan krävas in kan postas.

Även om det inte ligger inom ramen för utredningens direktiv att föreslå ändringar kopplade till utbetalningen av ersättningen kan det för framtiden vara av värde att överväga om en målsägande kan få möjlighet att anlita ett statligt finansierat ombud för att få hjälp med utbetalningen av ersättningen. Personer som har suttit frihetsberövade och sedan ansöker om ersättning för frihetsberövande från Justitiekanslern har som exempel rätt att anlita ett ombud som Justitiekanslern i regel ersätter motsvarande en timmes arbete i enlighet med timkostnadsnormen. Vid uppdrag som särskild företrädare för barn ingår det i uppdraget att vara behjälplig med utbetalningen av skadeståndet. Inför en eventuell framtida utredning avseende ändringar kopplade till utbetalningen av ersättningen kan det enligt Advokatsamfundet vara av värde att överväga om målsägandebiträdets uppgifter ska utvidgas till att avse även sådant avslutande arbete som att hjälpa målsäganden att få ut ett av domstolen utdömt skadestånd.

Övrigt

Något som inte nämns i utredningen, men som är värt att belysa är de situationer där en målsägande som får skadestånd/kränkingsersättning samtidigt erhåller ekonomiskt bistånd/försörjningsstöd från socialtjänsten. Den som ansöker om ekonomiskt bistånd behöver löpande redovisa sina inkomster och ett kontoutdrag ska som huvudregel bifogas ansökan. I de fall där en person som erhåller ekonomiskt bistånd redovisar att han eller hon har fått in pengar på kontot som avser skadestånd är det Advokatsamfundets uppfattning att sökanden nekas ekonomiskt bistånd med hänvisning till att sökanden har pengar (skadeståndet). Så länge systemet fungerar på det sättet kommer skadeståndet inte få en reparativ och upprättande funktion för de målsägande som erhåller ekonomiskt bistånd, eftersom skadeståndet i de fallen av

socialtjänsten ses som en inkomst och kommer gå åt till att täcka kostnader för mat och uppehälle. Det är Advokatsamfundets uppfattning att detta bör uppmärksammas inom ramen för den fortsatta lagstiftningsprocessen.

Frågan har väckts i närtid genom två motioner i riksdagen (2015/16:1021 och 2018/19:2140), båda motionerna har dock avslagits. Advokatsamfundets uppfattning är att frågan bör väckas på nytt i samband med de lagändringar som nu sker där skadeståndets reparativa och upprättande funktion lyfts fram.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander